

MAKTAB ZO'RAVONLIGINING MADANIY TAHLILI: YAPONIYADA VA O'ZBEKISTONDA YOSHLAR ORASIDAGI SHAKL, SABAB VA OQIBATLAR

Amirova Yulduz Qodirjon qizi

Ilmiy darajasi: magistr

Unvoni: yo'q

Lavozimi: o'qituvchi

Ish joyi: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya: Yaponiyada va O'zbekistonda yoshlar orasida uchraydigan bullying shakllari, sabablari va oqibatlari solishtiriladi. Har ikki jamiyatda bullying o'quvchilarning o'zini qadrlash tuyg'usini salbiy yo'llar bilan oshirish istagidan kelib chiqadi. Yaponiyada bu ko'proq o'z joniga qasd qilish bilan yakunlansa, O'zbekistonda ruhiy beqarorlik va ijtimoiy faollikning pasayishi bilan ifodalanadi.

Kalit so'zlar: Maktab zo'ravonligi, yoshlar, hikikomori, psixologik bosim, ijtimoiy ajratish, ruhiy salomatlik, o'zini qadrlash, ta'lim muammolari

Maktab zo'ravonligi yoshlar orasida global muammo bo'lib, har bir jamiyatda u o'ziga xos shaklda namoyon bo'ladi. Ushbu tezisda biz Yaponiyada va O'zbekistonda maktab zo'ravonligi qanday ko'rinishda yuzaga chiqishini, uning sabablari va oqibatlarini solishtirgan holda tahlil qilamiz.

Yaponiya: shakl, sabab va oqibatlar

Yaponiyada maktab zo'ravonligining keng tarqalgan shakli — ijtimoiy chetlatish va psixologik bosim. Bu holat, ayniqsa, maktab muhitida yaqqol namoyon bo'ladi. O'quvchilar ko'pincha sinfdagi kuchsizroq, o'z fikrini aytmaydigan yoki jismoniy jihatdan zaifroq bo'lgan bir kishini "nishonga" olishadi. Ularga nisbatan:

- **Shaxsiy narsalariga zarar yetkazish** (sumkasini yirtib yuborish, narsalarini yo'qotish),
- **Tahqirlovchi yozuvlar** ("o'lib ket", "o'lsang yaxshi")ni daftar va partasiga yozish,
- Va hatto **psixologik terror** qilish holatlari kuzatiladi.

Bu holatlarning asosida nafaqat **ta'lim tizimining haddan ziyod raqobatga asoslangani** va **"yagona bo'lishga intilish" madaniyati**, balki ayrim o'quvchilarning o'zini qadrlash tuyg'usini boshqalarni kamsitish orqali "mustahkamlash" istagi yotadi.

Oqibatlar:

Bunday muhit yoshlarning ruhiy holatiga chuqur ta'sir ko'rsatadi. Bu esa faqat

"**hikikomori**" — **jamiyatdan butunlay ajralish** holatlari bilan emas, balki ko'proq o'z joniga qasd qilish kabi og'ir oqibatlar bilan ham yakunlanadi. Yaponiya o'smirlar orasida o'z joniga qasd qilish bo'yicha dunyodagi eng yuqori ko'rsatkichlardan biriga ega.

O'zbekiston: shakl, sabab va oqibatlar

O'zbekistonda esa maktab zo'ravonligi ko'proq jismoniy tahdid, hajv qilish, masxara qilish, guruhdan chetlatish kabi shakllarda namoyon bo'ladi. O'quvchilar sinfdoshlari orasida o'zini ko'rsatish yoki boshqalar ustidan ustunlik qilish maqsadida kimnidir:

- **Laqab qo'yish, tashqi ko'rinishini hajv qilish,**
- **Guruh o'yinlariga yoki suhbatlarga qo'shmaslik,**
- **Yoki o'qituvchiga doimiy arz qilish** kabi usullarga murojaat qilishadi.

Maktab zo'ravonligi sabablari orasida:

- **Jamiyatda tarqalgan "kuchli bo'lish", "ko'zni pishitish" kabi stereotiplar,**
- **Ota-onalarning "o'zingni yo'qotma", "erkak bola yig'lasa bo'lmaydi" degan yondashuvlari,**
- **Va xuddi yaponiyadagidek, o'z qadrini boshqalarni kamsitish orqali ko'tarishga bo'lgan ehtiyoj bor.**

Oqibatlar:

O'zbekistonda maktab zo'ravonligi kamdan-kam hollarda "o'lsang yaxshi" kabi to'g'ridan-to'g'ri ruhiy bosim shaklida bo'ladi. Bu, ehtimol, **islomiy e'tiqodda joy olgan "yomon tilak o'zingga qaytadi", "jon Allohnikini"** degan tushunchalar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shuning uchun, o'z joniga qasd qilish holatlari **qiyin va og'ir psixologik sharoitlarda** yuzaga chiqadi, ammo umumiy statistikada **ancha kam uchraydi.**

Maktab zo'ravonligining o'zbek kontekstidagi oqibatlari ko'proq:

- **Past o'zini baholash,**
- **Darslarga bo'lgan befarqlik,**
- **Ichki tajovuzni bosish yoki atrofdagilarga chiqazish** ko'rinishida namoyon bo'ladi.

Xulosa:

Har ikki mamlakatda maktab zo'ravonligi madaniy kontekstga ko'ra turlicha shaklga ega bo'lsa-da, uning ortida bir xil ijtimoiy ildizlar — **bosim, stereotiplar, va "qadrni boshqalar hisobiga oshirish" mentaliteti** yotadi.

Bu holatlarni o'rganish:

- Har bir jamiyatda **madaniy kontekstga mos yondashuvlar** ishlab chiqish,
- **Psixologik yordam tizimlarini rivojlantirish,**
- **Va eng asosiysi, o'quvchilarning o'zini qadrlash hissini sog'lom yo'llar bilan shakllantirishga yo'l ochadi.**